

Mary Olesen fra Ringkøbing

af Hans E. Nørgaard

Det godt fem tons tunge monumentale værk i granit på pladsen ved signalmasten i Agger er en generel hyldest til vestkystens fiskerkone, mere end et portræt af en historisk kendt kvinde.

Siden 30. august 2014 har stenhugger Jens Erik Kjeldsens *Mary* haft sin plads i klitterne umiddelbart vest for Agger by.

Idé, baggrund og beskrivelse af kvinden, der har været model, har vist sig interessant for langt de fleste, der lige skal vende havet. Ydermere er det en kendsgerning, at både de handicapvenlige adgangsforhold og *Mary* selv har tiltrukket såvel lokale som gæster på besøg i Agger.

Et glas mælk i en sen nattetime, hvor sønnen ikke rigtig ville tage fat, skabte idéen over tid, fortæller ophavsmanden Svend Heiselberg: »*Det var et råd fra min svigermor, at havde jeg besvær med at sove, ville et par kiks og et glas mælk gøre underværker.*«

KOMMUNIKATION FRA FISKERNE TIL HAVS

Årene til havs præger dybt ind, især med tanke på hvordan kommunikationsforholdene var i 1950'erne,

Mary skuer ud over havet. Foto: Hans E. Nørgaard.

Mary med familien omkring sig. Fra venstre: Broderen Svend, faderen Marinus, ægtemanden Peter, Mary selv med børnene Frits og Betty, broderen Karl. Foto: Privat eje.

hvor satellittelefonen slet ikke var blevet til tanke og kontakten hjem fra havet var sparsom. Kortbølgeradio blev mulig, og radiomodtagere vandt indpas i fiskerhjemmene, hvorfra man hørte livstegn fra mand og sønner på fiskeri i Nordsøen.

Uvished og angst gnavede, når vejret var dårligt og stormen flåede havet til hvidt skum, der fra stranden drev ned mellem husene. Vores folk er på havet, hvordan mon de har det? Efterårets storme over flere døgn flyttede tillige sand langt nedover fiskerlejet og skabte uro og bekymring for dem, der var på havet.

På radioapparatets knapper stod L for langbølge, M for mellembølge og K for kortbølge. Herude blev det K ret hurtigt konverteret til »kutterbølge«. Efterhånden blev der rytme over døgnet, så man derhjemme vidste, at efter Radioavisen på Kalundborg Langbølge kl. 06:00, og efter den lange vejrmelding

kl. 08:45 og igen kl. 11:30, kl. 14:15 og kl. 17:15, groft sagt hver tredje time, blev der sendt hilsener hjem via kortbølgeradioen.

Det kunne lyde: »Halo-løj-løj-løj, vi sender en hilsen hjem og håber I har det godt. Her er det møgvej. og fiskeriet snakker vi ikke om. I kan høre igen næste gang kl. ... skifter til ...« Sådan gik turen rundt til de fartøjer hjemmefra, der var på havet; og hjemme blev der lyttet intenst og spændt. Når der var skiftet hele raden rundt, var der tid til at man indbyrdes på havet talte sammen, og det var nok særligt her, der kunne fanges en lille nyhed, der ikke var nævnt i hilsenen hjem; så radioen blev stående længe på »kutterbølge« efter man havde modtaget hilsenen.

MARYS FAMILIE

»Hvad er barnets navn?« spurgte præsten den 20.

april 1908, da Ane og Johan Marinus Olesen holdt deres nyfødte datter over dåben derhjemme, og svaret var »*Mary Olesen*«!

Fra de milde egne omkring Ringkøbing Fjord til de forblæste små hundrede huse helt ude i strandkanten i Agger var et flyt, der fulgte med forældrenes arbejde. Familien Olesen kom til Agger i 1918.

VBV – Vandbygningstværsnet – hed den statslige arbejdsplads, der beskæftigede rigtig mange mennesker med opbygning og bevaring af den kystsikring, der var startet på forsøgsbasis med tre høfder i træ allerede omkring 1870.

Begge Marys forældre var ansat i VBV, idet moderen havde marketenteri »Tutten«, hvor forplejning og et mindre pensionat til ansatte havde til huse. »Tutten« lå lidt højt i landskabet, hvor De Sorte Huse – der dengang var røde – ligger. Fra det simple das med hjerte i døren havde man ved besøg der udsigt gennem sprækkerne i skuret over Flade Sø til Lodbjerg Fyr.

Faderen var kranfører på de store maskiner, der anvendtes ved høfdebyggeriet. Ud over at være arbejdsplads var »Tutten« også familiens hjem gennem mange år. Mary havde fem søskende. Brødrene Karl og Svend blev begge fiskeskippere og forblev i Agger resten af livet.

OPLÆRING TIL FISKERKONE

Skoletiden i Agger skulle vise sig at blive afgørende for Mary. Selv om hun rejste langt væk, helt til Bovbjerg, og fik plads på Badehotellet der, gik der en ung mand rundt i Agger, som bestemt ikke kunne få den smukke pige ud af sit sind.

For den fyrstelige sum af tyve kroner købte Peter Jensen i 1929 et sæt gyldne ringe. Nu måtte det bære eller briste. Med ringene i lommen rejste han til Bovbjerg – og fik et glad »ja« med sig hjem til Agger.

Mary og Peter giftede sig i Vestervig kirke 1. november 1931.

Familien voksede med Frits, Betty og Thorkild, og tegningen til en klassisk fiskerfamilie stod tidligt helt klart idet Peter oplærte sønnerne og havde dem med på havet ombord på L 102 *Betty Grøn*, opkaldt efter datteren.

Kontrasterne mellem barndommens arbejderhjem og det fiskerhjem Mary byggede op, var selvsagt til at få øje på. Med mand og begge sønner på havet på samme kutter – og på den måde ude af syne – skabtes en helt selvfølgelig uro hos hustru og mor Mary. I kulingsvejrvoksede uroen til bekymring om de mon nåede vel i havn.

Overgangen fra at lande små åbne joller med fire-femmands store bådelaug og til kutterfiskeri var ikke kun et fremskridt for fiskerne, men i lige så høj grad for mødre og fiskerkoner derhjemme, som med kutternes ankomst kunne spare de mange løbeture op i klittoppen for at spejde ud over revlen, når vinden tog til og havet skumklædt rejste sig og viste sine grådige tænder.

Kun den visuelle kontakt eksisterede, endnu ingen telefon eller anden moderne kommunikation; så ind mellem de huslige gøremål og børnenes søvn måtte fiskerkonen til havet.

Agger Sogn er langstrakt og smalt fra Røn i syd til Lodbjerg i nord. Kyststrækningen her har gennem tiden været skueplads for et utal af strandinger og redningsaktioner. Over en lang årrække havde Agger hele tre redningsstationer, der hovedsageligt var bemandede af fiskere, som satte livet på spil for at redde nødstedte havarister. Kirkegården vidner om at de også fik anerkendelse for deres indsats. Ikke sjældent står der på gravstenen »DBM« – Dannebrogsmænd.

UDEN FISKERKONEN VAR DET IKKE GÅET

Ubemærket og uden nogen form for anerkendelse var hun der bare. Helt selvfølgelig. Talrige beretninger om strandinger ender som regel der, hvor vi ånder lettet op i forvisning om at alle er reddet i land med livet i behold.

Her begynder det først for fiskerkonen. Manden kommer forkommen hjem – og ja, der er lige fem søfolk med, der ikke har noget sted at være. Ingenting at spise. Ingen seng at sove i.

Det måtte have lignet rent trylleri og magi. I forvejen var alt fattigt og sparsomt, og alligevel virkede det som om husene blev større, sengene flere og maden strakt, når havet føjede flere til familien i et ukendt antal døgn indtil forholdene atter var nor-

Mary (nr. 2 t.h.) forblev et samlingspunkt hele livet. Her med manden Peter, brødrene Svend og Karl samt svigerinden Erna.

maliseret. Tørt tøj, mad og drikke og en ren seng, det klarede hun – fiskerkonen.

Roden af de traditioner, hvor man på afstand fulgte fiskerne på havet og Redningsvæsnets mange gøremål, blev pø om pø en selvfølgelig del af Mary. Ikke blot egne familiemedlemmer blev fulgt med moderlig omsorg; også Aggers øvrige fiskere fulgte hun så godt det var muligt på »kutterbølge«. Også den almindelige udveksling af nyheder blandt de øvrige fiskerkoner: »Har du hørt til vor folk?« lød det, når man mødtes.

Mary og Peter Jensens datter Betty havde et godt øje til den unge fiskeskipper Svend – og omvendt – og den vej rundt blev Mary Svends svigermor. Nu var endnu én føjet til dem, hun måtte have i tankerne og så vidt muligt sikre sig havde det godt på havet.

FORLIS I KANALEN

En tidlig morgen efter Aggerflådens hilsen hjem lader Mary radioen stå åben og opfanger en melding fra redningsskibet *Vestkysten*, der havde Thyborøn-kutteren *Alma Ruby* i bugsering. Ud i stuen lød det: »Slæbet er knækket, og havaristen driver ind mod hofde 72« – den lange mole, der fra nordsiden af Agger Tange holder indsejlingen i Thyborøn Kanal åben. Et kritisk sted, hvis noget går galt.

Den årvågne fiskerkone ser faren for sig med denne melding. Resolut ringer Mary til Thyborøn redningsbåd og spørger om de har hørt meldingen fra *Vestkysten* om at de har tabt en kutter, der driver mod hofde 72. Det havde man ikke hørt.

Mary får tak for opringningen, og kort efter afgår Thyborøn redningsbåd ud i kanalen, hvor den dramatiske situation udvikler sig minut for minut.

Alma Ruby undgår ikke kollision med høfde 72, og en stor tragedie truer.

Varskoet af fiskerkonen fra Agger afværger det totale forlis. Ved grundstødning på høfde 72 mister én af fiskerne på *Alma Ruby* livet, mens de tre øvrige ombordværende reddes af Thyborøn redningsbåd.

Netop den morgen var det ikke den strabadserende tur gennem marehalmen og op på en klittop, der reddede menneskeliv. Her var det »tjenesten« ved radioen fulgt af handling!

KUTTER L 60 C. HEISELBERG AF THYBORØN

En ulidelig dramatik trængte sig endnu tættere ind på fiskerkonen, svigermoderen og for den sags skyld resten af Agger sogns indbyggere under vinterfiskeriet i begyndelsen af februar måned 1961. Flere gange blev det trykkende budskab bragt og gentaget i Radioavisen:

»Stadig ingen livstegn fra Thyborøn kutteren L 60 C. *Heiselberg*, der er på fiskeri med muslingekroge efter torsk og kuller i Nordsøen. Vejret omkring 100 sømil ude lyder på storm. Redningsskibet *Vestkysten* og en stor del af Agger- og Thyborønflåden deltager i eftersøgningen af kutteren og dens fire mands besætning!«

Ingen havde »hørt til vor folk«, og en uvis og dystre stemning bredte sig til alle hjem. Hvad var der mon hændt? Angsten for de fire mænds overlevelse strammede til og lå som et kvælertag over alle, og naturligvis værst hos familierne til *C. Heiselbergs* besætning.

Få sagde det usigelige: De måtte være sunket, når der ikke var hørt en lyd fra dem i flere døgn.

Skulle Agger rammes af noget, der ledte tankerne tilbage på ulykken natten mellem den 21. og 22. no-

Den rå sten i atelieret på Agger Værft.

vember 1893, hvor tretten af det lille fiskerlejes fiskere omkom?

I Agger taltes der lidt spøgefuldt om fire kirkelige højtider: Jul, påske, pinse og missionsugen. Det var i sidstnævnte uge, C. Heiselberg var væk. Den trykkede stemning og tankerne om de fire fiskeres skæbne lå øverst i folks bevidsthed, selv om man deltog i aftenmøderne med det efterfølgende møde i private hjem. Der blev søgt hjælp og trøst i evangeliets forkyndelse, og ved morgenandagten hver formiddag i missionshuset blev der bedt for kutteren, dens besætning og de pårørende. Uvisheden klemte ubarmhjertigt.

I byen, hvor man »kom hinanden ved«, rykkes der især sammen, når faren truer, og i missionshuset var der fyldt op til alle aftenmøder.

Kunstneren Jens Erik Kjeldsen giver hånd til sit værk.

En frostkold februaften lidt efter kl. 21 stod en lille frakkeklædt skikkelse og ventede lige uden for missionshusets dør, da folk gik ud fra mødet.

Mary var ikke med i missionen. Nu stod hun udenfor og havde et glædeligt budskab med til hele folket: »De er fundet i god behold!«

Den lille fiskerkone, hustru, mor og svigermor forkyndte med sagte stemme og den lidt finere sprogtone, at »vi synes I skulle være de første til at høre, at C. Heiselberg og dens fire fiskere er fundet. Lidt forkomne, men alle i god behold – for vi ved jo, at folk her har bedt for dem. Tak.«

BØLGEN

I 1993 tog Agger Mindefond med blandt andre Svend Heiselberg initiativ til at markere, takke og hædre fiskere, søfolk og redningsmænd, sammenfaldende med 100 års dagen for ulykken i 1893. Det synlige i den forbindelse er billedhugger Erik Heides *Bølgen*, placeret ved kirkegårdspladsen på sydsiden af den lige vej op gennem Agger.

Allerede der var ideen fremme om en eller anden synlig hæder og tak til kystens fiskerkone, der gennem årtier bare havde været der og helt selvfølgeligt og uegennyttigt bakket op om fiskeren og redningsmanden.

MARY

Ved et møde med bestyrelsen for Agger-Krik Fiskeriforening fremlagde Svend Heiselberg sine tanker og ideer og bad foreningen om at være det regi, hvori et sådan projekt kunne gennemføres, med tanke på hvordan han selv, og med ham alle fiskere til havs, havde nydt glæde og gavn af at have haft en mor, hustru, svigermor derhjemme, som medlevende fulgte livet på havet.

Ingen kunne eller ville sige noget imod planerne om at arbejde frem imod udarbejdelsen af en kvindeskikkelse i granit til placering et eller andet sted ved havet.

Kunstneren Jens Erik Kjeldsen var helt med på tanken, og det første opdrag var at finde en egnet granitblok. Den lå på sydspidsen af Agger Tange og var tiltænkt forstærkning af kystsikringen. Ste-

Mary på vej til havet. Turen gik blandt andet forbi Agger kirke.

nen blev købt af Kystdirektoratet og fragtet til Agger Værft, hvorfra kunstneren havde aftale om at kunne arbejde.

Kunstnerens interesse for familien, hvor navnet Mary er hentet, udvikler værket undervejs, men det første spørgsmål gik på kvindernes klædedragt i 1950'ernes Agger. Her kommer stumfilmen *Det blæser op til storm*, optaget i Agger, os til undsætning. Såvel klædedragt som positur i klitterne er anvendelige i forstudierne.

Hen over den varme sommer 2014 findes Mary frem fra stenen af kunstneren. Ved hendes ene side er den førstefødte søn fulgt med mor til havet, og i den hårde vind har han godt fat i mors skørter. Hos

de to er familiens lille hund naturligvis også med på udkig efter både på havet.

Hvor der tidligere var landingsplads for små åbne havpramme ud for Agger ved signalmasten, der engang var eneste kommunikation til bådene på havet, står *Mary* nu på sin plads og vidner om fiskerkonen, der flittigt tog livet på sig og stiltfærdigt værnede om det!

Hans E. Nørgaard.

Født 1951. Tidligere fisker og sømandsmissionær.